

"En bok ska också intressera läsare som aldrig hört talas om den plats som skildras."

"Många böcker, hur bra material de än innehåller, är tyvärr inte särskilt tilltalande."

"Det personliga anslaget behövs bland alla fakta."

Tio *tips* till hembygdsskildrare

Jury som utser Årets Hembygdsbok ger här några goda råd till alla som skriver hembygdslitteratur.

Text: Lars Grimbeck och Yvonne Nenander

1. Ämne och fokus

Det gemensamma för hembygdslitteraturen är att den berättar fakta om olika platser. Skildringarna ser mycket olika ut. Vissa spänner över ett stort innehåll, andra är undersökningar på djupet. Gemensamt för de bästa böckerna är att de har ett tydligt fokus. Den traditionella hembygdsboken är en sockenbeskrivning. Men

stadens kvarter och miljöer är minst lika viktiga att berätta om, liksom ett bostadsområde eller kanske ett speciellt fenomen.

Exempel: 2012 fick en bok om Utbynäs ett hedersomnämmande för att den på ett mycket bra sätt skildrar "tillkomsten av en helt ny stadsdel i förra seklets början med dess nybyggaranda och kontrast till storstaden Göteborg".

2. Gestalta med personer

Några av de bästa skildringarna i hembygdsgenren är kvinnohistoria, skrivna av dem som själva var med. Det brukar bli bra när en berättelse är vardaglig, innehåller stor kunskap om detaljerna och författaren är engagerad i ämnet. En människa som läsarna kan relatera till, en huvudperson, är generellt sett en bra litterär utgångspunkt.

Det gäller också hembygdsböcker.

Ett gott råd: I en bok med flera författare kan något (eller flera) kapitel bestå av ett personporträtt eller en självupplevd berättelse. Det personliga anslaget behövs bland alla fakta.

3. Börja med bilderna

Leta efter bilder i album och arkiv. Bilderna brukar inspirera vid skrivandet eller ge en ram för (begränsa) innehållet. Illustrationer som foton, kartor och andra illustrationer höjer också det dokumentära värdet. Om originalen är i dåligt skick kan det vara värt att satsa en slant på proffsig bildbehandling.

Exempel: Några böcker som fått utmärkelsen Årets Hembygdsbok har lyckats bra med bildmaterialet, till exempel *Södra Ving i Västergötland* och *den öländska Långlöt i bild – vardag och fest*.

4. Välj perspektiv

När skrivprocessen startar på allvar vet ni vilka läsare ni vill nå. Det är fler än bara de närmast berörda, det är därför ni inte skriver ett brev eller en artikel i en lokaltidning. En bok ska också intressera läsare som aldrig hört talas om den plats som skildras. Tidsperspektivet är också viktigt. Boken ska helst vara spännande i flera år framöver.

5. Strukturen är grunden

Både en ensam författare och en grupp (studiecirkel, redaktionskommitté osv) kan ha nytta av att göra som många romanförfattare: Bygga en stomme (skelett, innehållsför-

teckning) som är logisk och sammanhängande. Sortera in materialet där. På så sätt får gruppen också en lämplig arbetsfördelning.

Ett gott råd: Kom överens om vem som ska göra vad, när det ska vara klart och ungefär hur omfattande materialet får vara. Övriga upptäckter kan förtjäna mer utrymme, och tvärtom, så tät kontakt och viss flexibilitet är viktigt.

6. Redaktör med rödpenna

Hembygdsböcker med flera författare riskerar att få ojämn språk kvalitet, eller att en del av innehållet inte håller tillräckligt hög kvalitet. Då måste ett urval göras. Texter måste kanske kompletteras och bearbetas. Därför behövs en redaktör med integritet som kan hålla samman materialet och stryka i texterna. Allt material mår bra av viss tuktning, så redaktören ska inte vara rädd att använda rödpennan.

Ett gott råd: Om skribenterna propsar på att få med vartenda kommatecken blir det ingen bra bok. En skicklig redaktör kan "tvätta" krångliga texter. Men en förutsättning är att skribenterna har förtroende för att redaktören kan sin sak, och till exempel har en bakgrund inom journalistiken. Bra redigering är som att beskära fruktträd. Ansar man med omsorg blir skörden rikligare och av bättre kvalitet.

7. Register är viktiga

Register höjer det dokumentära värdet på en bok. Gör ett personregister, och gärna ett

ortsregister också. I bokjuryn har vi satt extra plus i kanten för böcker med bra register. Användbarheten i framtiden ökar om man kan slå i ett register efter det man söker – eller hitta något man inte ens visste att man sökte.

8. Tipsa om mer läsning

Om läsaren tycker att boken är intressant vill han/hon säkert veta mer. Gör en litteraturförteckning som visar vad som skrivits om ämnet tidigare. På några rader kan man också redogöra för vilken litteratur man använt under arbetet med boken.

9. Satsa på formgivningen

I den färdiga boken bör text och illustrationer presenteras på ett snyggt sätt. Formgivningen (layouten) ska vara tilltalande, luftig och locka till läsning. Många böcker, hur bra material de än innehåller, är tyvärr inte särskilt tilltalande. Ta gärna hjälp av en grafisk formgivare! Syftet är ju att boken ska bli läst.

10. Trycket

Snåla inte på tryckningen. Verkligheten är i färg, så använd färgtryck om det är ekonomiskt möjligt. Jämför både priser och kvalitet. Många små förlag har specialiserat sig på utgivning av hembygds litteratur. Ta hjälp av dem! ●

* Juryn består av Lars Grimbeck, Eva Fredriksson och Hans Menzing.

Texten publicerades i *Bygd och natur* nr 3, 2014.